

Marek Górka, Honorata Typańska

Sąd biskupi (metropolitalny) w Katowicach 1923-1994

Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne 27-28, 317-323

1994-95

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. MAREK GÓRKA, S.M. HONORATA TYPAŃSKA

SĄD BISKUPI (METROPOLITALNY) W KATOWICACH
1923—1994

I. SKŁAD OSOBOWY

Dekret utworzenia Trybunału kościelnego I instancji Administracji Apostolskiej Śląska Polskiego w Katowicach podpisał dnia 1 lutego 1923 r. jej ówczesny administrator, ks. dr August Hlond. Dekret zawiera nominacje oficjała, ustanowienie sześciu sędziów prosynodalnych oraz rzecznika sprawiedliwości i obrońcy węzła małżeńskiego w jednej osobie.

Oto pełny skład I Trybunału Katowickiego:

Oficjał: ks. Józef Kubis, dziekan dekanatu mysłowickiego i proboszcz parafii św. Józefa w Załężu

Sędziowie: ks. Paweł Czaja, proboszcz w Królewskiej Hucie
ks. Paweł Pittach, proboszcz w Kochłowicach
ks. Wawrzyniec Pucher, proboszcz w Małej Dąbrówce
ks. Paweł Sigulla, proboszcz w Orzegowie
ks. Franciszek Strzyż, proboszcz w Goduli
ks. Ludwik Wojciech, proboszcz w Królewskiej Hucie

Promotor sprawiedliwości i obrońca węzła małżeńskiego:

ks. dr Teodor Kubina, proboszcz w Katowicach

Notariuszami Kurii i Sądu byli w ówczesnym czasie ks. Jan Jarczyk i ks. Jan Skrzypczyk. Po złożeniu rezygnacji z funkcji sędziego przez ks. Sigullę i ks. Strzyżę zostali w ich miejsce zamianowani: 9.02.1923 r. ks. Władysław Robota, proboszcz w Gierałtowicach, oraz 23.09.1923 r. ks. Jan Jarczyk, notariusz. Natomiast po wyjeździe ks. notariusza Jana Skrzypczyka do Rzymu jego funkcję objął ks. katecheta Stanisław Maśliński. Dekretem z dnia 1.10.1924 r. notariuszem Trybunału Diecezjalnego został mianowany ks. Juliusz Bieniek.

Rys historyczny dotyczący szczególnie osób związanych z Trybunałem Katowickim na przestrzeni minionych 70 lat jego działalności podzielimy na 4 działy związane z pełnionymi w Sądzie funkcjami: oficjała, sędziów, rzecznika sprawiedliwości i obrońcy węzła małżeńskiego oraz notariuszy.

1. Oficjałowie Trybunału Katowickiego

1. Ks. Józef Kubis od 1.02.1923—25.02.1927
— dziekan dekanatu mysłowickiego i proboszcz parafii św. Józefa w Załężu zamianowany przez administratora apostolskiego ks. dra Augusta Hlonda.
2. Ks. Wilhelm Kasperlik od 25.02.1927—27.06.1927
— wikariusz generalny w Cieszynie, zamianowany przez wikariusza kapitułowego Teofila Bromboszcza.
3. Ks. Jan Jarczyk od 27.06.1927—26.03.1930
— notariusz Kurii i sędzia Sądu Biskupiego, zamianowany przez biskupa Arkadiusza Lisieckiego.
4. Ks. Karol Skupin od 26.03.1930—23.07.1971
— Promotor sprawiedliwości, a wcześniej sędzia Sądu Biskupiego, zamianowany przez biskupa Arkadiusza Lisieckiego.
5. Ks. Stanisław Biśta od 23.07.1971—23.12.1985
— wicerektor WSSD w Krakowie i sędzia Sądu Biskupiego zamianowany przez biskupa dra Herberta Bednorza.

6. Ks. Ludwik Wrzoł od 28.12.1985—27.10.1989
— proboszcz z Popielowa i sędzia Sądu Biskupiego, zamianowany przez biskupa dra Damiana Zimonia.
7. Ks. Remigiusz Sobański od 31.10.1989—

2. Wiceoficjałowie

- 1.02.1956 — 30.10.1956? — ks. dr Wilhelm Ochman
2.07.1985 — ks. Józef Kużaj
15.11.1989 — ks. Ludwik Wrzoł
8.07.1992 — 22.06.1993 — ks. Jan Buchta

3. Sędziowie Trybunału Katowickiego

Pierwszy skład sędziowski omawianego Trybunału został wymieniony na początku niniejszego opracowania. Kolejne nominacje sędziów prosynodalnych przedstawiały się chronologicznie w sposób następujący:

- 9.02.1923 — ks. Władysław Robota, prob. w Gierałtowicach
23.09.1923 — ks. Jan Jarczyk, notariusz Kurii, od 27.6.27—26.3.1930 — oficjał Sądu
15.09.1927 — ks. Karol Skupin, prob. w Kończycach, od 26.3.1930—23.7.1971 — oficjał Sądu
- 3.12.1929 — ks. Franciszek Górek, prob. w Bujakowie
3.12.1929 — ks. Augustyn Koźlik, prob. w Siemianowicach
3.12.1929 — ks. Józef Kulig, prob. w Orzeszu
12.09.1931 — ks. Jan Barabasz, prob. w Czechowicach
12.09.1931 — ks. Franciszek Wilhelm, prob. w Miasteczku
12.09.1931 — ks. Mikołaj Knosała, prob. w Pszowie
12.09.1931 — ks. Paweł Pucher, prob. w Łagiewnikach
30.01.1934 — ks. Jan Nowok, notariusz Kurii
30.01.1934 — ks. Jan Skrzypczyk, prob. w Rudzie Śl.
30.01.1934 — ks. dr Karol Wilk, prob. w Bieruniu Starym
13.09.1935 — ks. dr Rudolf Adamczyk, notariusz Kurii
21.06.1943 — ks. Józef Okrent, prob. w Jastrzębiu Górnym
21.06.1943 — ks. Jan Gaida, radca w Chorzowie
21.06.1943 — ks. dr Józef Wrzoł, prof. w Cieszynie
19.09.1945 — ks. Franciszek Maroń, prob. w Brzęczkowicach, od 11.11.1959 audytor Sądu
- 27.12.1946 — ks. Jan Szymała, prob. w Nowym Bytomiu
27.12.1946 — ks. Franciszek Kuboszek, prob. w Krzyżowicach
12.04.1949 — ks. Gerard Bańka, prob. w Chorzowie
12.04.1949 — ks. Józef Kurpas, notariusz Kurii, od 4.05.1957 audytor Sądu
12.04.1949 — ks. Antoni Godziek, prob. w Piekarach
24.03.1952 — ks. Alfons Tomaszewski, prob. w Bogucicach
31.03.1954 — ks. dr Wilhelm Ochman, prob. w Chorzowie II, od 1.02.1956 pierwszy wiceoficjał Sądu
- 31.03.1954 — ks. Alojzy Pysrz, Stalinogród
22.02.1960 — ks. Ignacy Jeż, rektor Niższego Seminarium Duchownego w Katowicach
- 25.07.1960 — ks. dr Stanisław Bista, rektor Niższego Seminarium Duchownego Katowicach, od 23.07.1971 do 23.12.1985 — oficjał Sądu
- 18.02.1964 — ks. dr Remigiusz Sobański, Katowice, równocześnie audytor Sądu, od 31.10.1989 oficjał Sądu
- 18.02.1964 — ks. Stanisław Adamczyk, prob. w Wyrach
6.12.1968 — ks. Czesław Mąka, prob. w Chorzowie
6.11.1969 — ks. Ludwik Wrzoł, prob. w Popielowie, od 28.12.1985 do 27.10.1989 — oficjał Sądu, od 15.11.1989 wiceoficjał Sądu

- 6.09.1971 — ks. dr Stanisław Musiał
- 6.09.1971 — ks. dr Karol Wypler
- 8.09.1973 — ks. Alojzy Drozd, sędzią audytorem, od 15.09.1979 sędzią
- 23.12.1974 — ks. Norbert Niemiec, Kanclerz Kurii
- 23.12.1974 — ks. Henryk Oczadły, prob. w Tychach-Żwakowie
- 23.12.1974 — ks. Antoni Swadźba, rektor w Orzeszu
- 23.12.1974 — ks. Kazimierz Tabacki, Katowice
- 23.12.1974 — ks. Jan Grzesica, prefekt WSSD w Krakowie
- 27.08.1979 — ks. Józef Kużaj, dekret na audytora Sądu, od 2.7.1985 wiceoficjał Sądu
- 1.09.1981 — ks. Hilary Bywalec
- 1.09.1981 — ks. Paweł Buchta
- 19.10.1982 — ks. Henryk Markwica, notariusz Sądu
- 6.11.1987 — ks. dr Jerzy Myszor
- 29.01.1990 — ks. Jan Buchta, notariusz Sądu, od 8.7.1992 do 22.6.1993 wiceoficjał
- 2.01.1993 — ks. dr Marek Górka, notariusz Sądu, dekret na audytora

4. Rzecznicy sprawiedliwości i obrońcy węzła małżeńskiego Trybunału Katowickiego

Jak wspomniano we wstępie, pierwszym rzecznikiem sprawiedliwości i obrońcą węzła małżeńskiego Trybunału Katowickiego został mianowany dekretem z 1.02.1923 ks. dr Teodor Kub in a, proboszcz kościoła Mariackiego w Katowicach. Jego następcą łączącym dwie funkcje został 1.6.1927 ks. Jan Skrzypczyk, notariusz Kurii. Kolejne nominacje do pełnienia tych funkcji w Sądzie już oddzielnie przedstawiały się chronologicznie w sposób następujący:

A. Rzecznicy sprawiedliwości

- 30.05.1928 — ks. Franciszek Pogrzeba
- 23.12.1929 — ks. Karol Skupin
- 15.04.1930 — ks. Józef Gawlina
- 29.01.1934 — ks. Wojciech Szołtysik
- 27.04.1946 — ks. Stanisław Maśliński
- 9.10.1948 — ks. Teodor Krzakała
- 21.03.1956 — ks. Franciszek Maroń
- 4.06.1957 — ks. dr Ludwik Orzeł
- 10.10.1977 — ks. Ludwik Wrzoł
- 29.01.1986 — ks. Alojzy Drozd

B. Obrońcy węzła małżeńskiego

- 23.12.1929 — ks. dr Maksymilian Wojtas
- 16.08.1933 — ks. dr Rudolf Adańczyk
- 13.09.1935 — ks. Franciszek Pogrzeba
- 15.10.1940 — ks. Henryk Proksz
- 24.11.1942 — ks. Paweł Latusek
- 28.03.1945 — ks. Aleksy Petrani
- 10.11.1945 — ks. Józef Schubert
- 12.04.1949 — ks. Wilhelm Salbert
- 2.07.1949 — ks. Wacław Wycisk, Kanclerz Kurii w Opolu, obrońca węzła małżeńskiego dla spraw ze Śląska Opolskiego.
- 11.02.1950 — ks. dr Franciszek Herman z Gliwic i ks. prob. Jan Gonszczyk z Nędzy, obrońca węzła małżeńskiego dla spraw ze Śląska Opolskiego
- 20.03.1951 — ks. Alojzy Jański z Groszowic, obrońca węzła małżeńskiego dla spraw ze Śląska Opolskiego.
- 15.05.1954 — ks. Karol Bąk
- 29.01.1955 — ks. Kazimierz Grajewski

- 29.01.1955 — ks. Antoni Otręba
- 7.02.1955 — ks. Henryk Mazurek
- 5.03.1955 — ks. Alfred Mikusz
- 28.03.1957 — ks. Franciszek Długajczyk
- 28.03.1957 — ks. dr Józef Szubert
- 21.01.1958 — ks. dr Stanisław Szymecki
- 10.11.1959 — ks. dr Remigiusz Sobański
- 12.02.1964 — ks. Joachim Krupa
- 12.02.1964 — ks. Franciszek Maroń
- 15.01.1966 — ks. Antoni Swadźba
- 30.05.1967 — ks. Alojzy Szulc
- 20.12.1974 — ks. Kazimierz Wyciślik
- 20.12.1974 — ks. Stanisław Holona
- 20.12.1974 — ks. Hilary Bywalec
- 20.12.1974 — ks. Alfons Tomaszewski
- 30.10.1979 — ks. Gerard Gnida
- 30.10.1979 — ks. Józef Danch
- 17.06.1981 — ks. Józef Pawliczek
- 17.06.1981 — ks. Jerzy Matysik
- 26.10.1982 — ks. Stanisław Budniok
- 4.11.1988 — ks. Mirosław Piesiur
- 4.11.1988 — ks. Zbigniew Janczewski
- 28.05.1991 — ks. Emil Dyrda
- 21.07.1991 — ks. dr Marek Górka, dla II Instancji

5. Notariusze Trybunału Katowickiego

Początkowo sprawami notarialnymi Sądu zajmowali się notariusze Kurii Katowickiej, czyli od 1.02.1923 ks. Jan Jarczyk i ks. Jan Skrzypczyk, a od 1.10.1924 ks. Juliusz Bieniek. Pierwszy dekret ustanawiający notariusza Sądu podpisał ks. bp Lisiecki dnia 22.11.1929, a otrzymał go ks. Józef Matuszek, Sekretarz Generalny S.M.P. w Katowicach. Następne nominacje przedstawiały się chronologicznie w sposób następujący:

- 26.08.1931 — ks. Franciszek Maroń
- 12.11.1934 — ks. dr Wilhelm Ochman
- 2.09.1938 — ks. dr Marian Strojny
- 11.10.1940 — ks. Antoni Godziek
- 12.01.1942 — ks. Józef Kurpas
- 24.03.1942 — ks. Alojzy Siemienik
- 30.04.1945 — ks. Wilhelm Lisura
- 23.03.1946 — ks. Rudolf Wandrasz
- 18.10.1946 — ks. Alojzy Pysz
- 4.04.1949 — ks. Jan Kobylnicki
- 17.03.1953 — ks. Czesław Mąka
- 18.07.1953 — ks. Stanisław Bista
- 31.08.1957 — ks. dr Remigiusz Sobański
- 24.09.1958 — ks. Stanisław Adamczyk
- 12.08.1968 — ks. Ludwik Wrzoł
- 5.12.1968 — ks. Bernard Danch SVD (praktyka sądowa przed wyjazdem na misje do Nowej Gwinei)
- 14.10.1969 — ks. dr Karol Wypler
- 23.01.1973 — ks. Stanisław Holona
- 1.08.1973 — ks. Alojzy Drozd
- 31.05.1977 — s.M. Honorata Typańska
- 12.09.1978 — ks. Józef Kużaj
- 18.09.1979 — ks. Paweł Buchta
- 8.10.1980 — ks. Henryk Markwica

25.03.1987 — ks. Jan Buchta

21.07.1992 — ks. dr Marek Górka

7.07.1993 — ks. Andrzej Pastwa

II. SPRAWY MAŁŻEŃSKIE W LICZBACH

1. Procesy o nieważność małżeństwa

a) w okresie od 1923 do 1945 ogólna liczba od założenia Sądu:

1923 — 18, 1924 — 13, 1925 — 14, 1926 — 12, 1927 — 17, 1928 — 23, 1929 — 7, 1930 — 16, 1931 — 9, 1932 — 11, 1933 — 15, 1934 — 10, 1935 — 12, 1936 — 18, 1937 — 11, 1938 — 13, 1939 — 12, 1940 — 4, 1941 — 3, 1942 — 2, 1943 — 3, 1944 — 3, 1945 — 2. Razem: 248 procesów.

b) w okresie od 1946 do 1994 z rozbiem na pozytywne, negatywne i umorzone (tabela 1).

Tabela 1

Rok	Liczba procesów	Pozytywne	Negatywne	Procesy umorzone
1946	10	2	7	1
1947	10	—	10	—
1948	15	3	8	4
1949	30	8	16	6
1950	19	5	6	8
1951	15	4	9	2
1952	14	5	5	4
1953	28	7	14	7
1954	23	10	10	3
1955	35	18	15	2
1956	40	15	23	2
1957	49	23	18	8
1958	41	15	24	2
1959	40	17	21	2
1960	36	11	18	7
1961	46	16	24	6
1962	39	12	23	4
1963	36	8	23	5
1964	30	9	19	2
1965	37	14	20	3

Rok	Liczba procesów	Pozytywne	Negatywne	Procesy umorzone
1966	39	12	25	2
1967	36	16	18	2
1968	34	14	16	4
1969	38	11	20	7
1970	40	12	25	3
1971	34	15	14	5
1972	36	12	19	5
1973	35	7	24	4
1974	39	12	24	3
1975	31	11	20	—
1976	47	24	11	12
1977	49	21	15	13
1978	58	27	23	8
1979	40	11	26	3
1980	46	19	24	3
1981	59	28	26	5
1982	62	21	35	6
1983	70	36	32	2
1984	79	43	34	2
1985	84	40	42	2
1986	67	37	30	—
1987	68	33	35	—
1988	58	36	19	3
1989	50	30	20	—
1990	94	33	58	3
1991	62	25	35	2
1992	62	21	38	3
1993	69	20	46	3
1994	81			
Ogółem:	2160	829	1067	183

c) Procesy w sprawie niedopełnienia małżeństwa od 1946 roku:

1946 – 0, 1947 – 0, 1948 – 0, 1949 – 1, 1950 – 0, 1951 – 3, 1952 – 4,
 1953 – 0, 1954 – 1, 1955 – 0, 1956 – 0, 1957 – 6, 1958 – 2, 1959 – 2,
 1960 – 6, 1961 – 2, 1962 – 2, 1963 – 3, 1964 – 5, 1965 – 3, 1966 – 3,
 1967 – 5, 1968 – 5, 1969 – 7, 1970 – 1, 1971 – 0, 1972 – 2, 1973 – 3,
 1974 – 2, 1975 – 0, 1976 – 1, 1977 – 0, 1978 – 3, 1979 – 3, 1980 – 3,
 1981 – 3, 1982 – 6, 1983 – 2, 1984 – 0, 1985 – 3, 1986 – 8, 1987 – 1,
 1988 – 6, 1989 – 0, 1990 – 4, 1991 – 2, 1992 – 6, 1993 – 2, 1994 – 5.

Razem: 126 procesów.

d) Ponadto w II instancji od utworzenia Metropolii:

za rok 1992 – 33
 1993 – 129
 1994 – 110
 ..
 272

2. Dekrety stwierdzające nieważność małżeństwa z powodu braku formy kanonicznej od roku 1945:

1945 – 4, 1946 – 5, 1947 – 7, 1948 – 35, 1949 – 53, 1950 – 59,
 1951 – 43, 1952 – 52, 1953 – 73, 1954 – 40, 1955 – 72, 1956 – 89,
 1957 – 105, 1958 – 95, 1959 – 78, 1960 – 70, 1961 – 90, 1962 – 115,
 1963 – 89, 1964 – 103, 1965 – 123, 1966 – 132, 1967 – 119, 1968 – 139,
 1969 – 164, 1970 – 133, 1971 – 155, 1972 – 128, 1973 – 158,
 1974 – 191, 1975 – 210, 1976 – 174, 1977 – 164, 1978 – 181,
 1979 – 195, 1980 – 193, 1981 – 210, 1982 – 251, 1983 – 221,
 1984 – 213, 1985 – 206, 1986 – 207, 1987 – 209, 1988 – 206,
 1989 – 179, 1990 – 181, 1991 – 135, 1992 – 102, 1993 – 171,
 1994 – 86.

Razem: 6413 dekretów.

3. Dekrety uznania za zmarłego:

1923 – 24, 1924 – 15, 1925 – 13, 1926 – 14, 1927 – 11, 1928 – 18,
 1929 – 7, 1930 – 6, 1931 – 2, 1932 – 5, 1933 – 1, 1934 – 1, 1935 – 3,
 1936 – 3, 1937 – 1, 1938 – 1, 1939 – 1, 1940 – 0, 1941 – 2, 1942 – 1,
 1943 – 8, 1944 – 5, 1945 – 12, 1946 – 123, 1947 – 327, 1948 – 526,
 1949 – 497, 1950 – 422, 1951 – 402, 1952 – 290, 1953 – 257,
 1954 – 181, 1955 – 159, 1956 – 145, 1957 – 123, 1958 – 118, 1959 – 79,
 1960 – 85, 1961 – 74, 1962 – 59, 1963 – 47, 1964 – 50, 1965 – 36,
 1966 – 27, 1967 – 23, 1968 – 25, 1969 – 22, 1970 – 15, 1971 – 16,
 1972 – 18, 1973 – 16, 1974 – 17, 1975 – 8, 1976 – 5, 1977 – 11,
 1978 – 6, 1979 – 7, 1980 – 8, 1981 – 6, 1982 – 3, 1983 – 6, 1984 – 1,
 1985 – 3, 1986 – 7, 1987 – 2, 1988 – 2, 1989 – 1, 1990 – 1, 1991 – 0,
 1992 – 0, 1993 – 2, 1994 – 1.

Razem: 4413 dekretów.

Uwaga: Z powodu ich zanikającej liczby pominięto sprawy o separację małżonków.

W sumie więc:

– przeprowadzono procesów w I instancji	2.408
– przeprowadzono procesów w sprawie niedopełnienia małżeństwa	126
– przyjęto spraw w II instancji	272
– wydano dekretów z powodu braku formy kanonicznej	6.413
– wydano dekretów uznających za zmarłego	4.413